

շատ յառաջ գացած է : Վիճակը Ուու-
սիա ուր է նէ հոն է : Ըստ -իւլ - ԱՇ-
Ճիւթի միբեկլի ձայնէն՝ ազդային արիւնը
թնտաց կուրծքերուն մէջ : Նիկողայոսի
խաղախները ետ մղելու ու յաղթելու-
եռանդով վառեալ բանակներ երևան
կ'ելլէն իբրև հրաշքով : Խանդ մը՝ որ
ազգերուն կենացը նեղ վայրկեաննե-
րուն մէջ կը բորբոքի , բոլոր Աշհմե-
տական ցեղերը ուժգին կը շարժէ .
Երկու հարիւր հազար զօրք Ուուսաց-
դէմ կը վաղեն Ռումէլիի և Ծնատօլուի
սահմանադլուխներուն վրայ . և ամեն
կորիւներուն մէջ Ուուսաց զօրքերը կը
փախչին կամ կը յաղթուին . և յայտ-
նապէս կը մարի Ուուսիոց զինուորական
զօրութեան համբաւը :

Դեսպանախօսութեանց մէջ Ոյու-
սից կայսեր կառավարութեան բոլոր
գրութիւնները վերջին աստիճան սոտու-
թեան ու խաբէութեան ոգւառվ տպա-
ւորեալ են, որոնք խիստ հանձարեղ
կերպով նշաւակուեցան Անդղից խոր-
հրդարանին մէջ։ Ոյուսիա գոհ ըրլար
իր ժողովրդոցը անսպատիկառ սուտ խօ-
սելով, այլ սուտ կը խօսի նաև կառա-
վարութիւններուն, ամեն ազգերուն,
բոլոր մարդկութեան և մինչև Աստու-
ծոյ, ամեն անդամ յաղթուելուն ՕՇԵԼ
Ասորած Գոշբանեմներ երգել տալով,
որով կը յուսայ ան ձախորդութիւննե-
րը յաղթութեան փախարկել։ — Օս-
մաննեան կայսերութեան մէջ առ կեր-
պով չեն վարուիր . Սուլթանը՝ որ եր-
բէք առ պատերազմը կրօնական խնդրոյ
չի փոխեց, իր կառավարութեան ամեն
քաղաքական գրութիւններուն մէջ
ան հանդարտութիւնը, ան չափաւո-
րութիւնը, ան պատշաճից յարգը և
ան ծանրութիւնը ցոյց կուտայ, որոնք
արդար գատերուն վայելուչ զարդն
են։ Օսմանցւոյ կայսրը՝ իր հպատակ-
ներուն կրօնական ոգին չի գրգռեր,
այլ անոնց հայրենասիրութեան սաս-
տիկ եռանդը կը չափաւորէ։

Աւոտի Ուուսիոյ ու Օսմանեան
կայսերութեան վիճակը կշռենք։
Ուուսիա հասարակաց մօքին մէջ
ինկաւ ան ամենաբարձր կէտէն, ուր
ազդ մը կրնայ հասնիլ։ Իր վարմունքը
յայտնուելով, զգուելի քաղաքակա-
նութիւն մը երևան հանեց, որուն
մի միայն շարժիչ մեքենաներն են սուու-
թիւնը խաբէութիւնը և ներկու-
թիւնը։ Իր զօրքերը՝ որոնց համար
խիստ բազմաթիւ ու անյազմելի են
կ'ըսուելը, ամենենին յաջողութիւն մը
մը չունեցան (Օսմանցւոց գէմմ. ամեն
անգամ և ամեն տեղ յաղթուելով՝
Օլթէնիցայի պատերազմէն մինչև
Ճուրճավայի (Լէր կէ օյի) պատերազմը,
անգամ մըն ալ ցուցրցին, որ գէրիները
աղէկ զինուոր չեն կրնար ըլլալ, որովշ-
հետեւ հայրենասիրութիւնն ինչ է
չեն գիտեր։ Դարձեալ, Ուուսիան իր
ձախորդութիւններէն զատ նուաստա-
ցընողը իր բարյացպէս միայնակ մնալին
է, ոչ կառավարութեանց կողմէն ձեւ-
ուընտուութիւն և ոչ ժողովրդոց կող-
մէն համակրութիւն ունի . . . այլ
միտ մինակ է ու ժանախտէ բռնուա-
ծի պէս ամենէն թողուած։

(Օսմաննեան կայսերութիւնը՝ ընդհակառակն, վերջին աստիճան մեծցաւ հասարակաց մոքին մէջ։ Իր իրաւունքին արդարաւութիւնը, իր վարմանը ուղղութիւնը, իր քաղաքականութեանկեղծութիւնը, ու չափաւորութիւնը, իր զօրբերուն քաջութիւնը՝ Տէղը ըլլապուրիկի մէջ շնուռած ու ամեն տեղ առատութեամբ բաժնուած շահաւիրների զրպարտութիւններէն ինչ որ մնացած կրնար ըլլալնէ փարատեցին։ (Օսմանցւոց թէ՛ Վնատոլուի և թէ՛ Տումելիի մէջ միայնակ ըրոած պայծառ յաղթութիւնները անսանկ թշնամւոյ մը վրայ, որ բոլոր աշխարհի առջեւ բարձր ձայնով ինքնինքը Առութանին

Ղօքքերէն անյաղթելի հրատարակեր
էր, բոլոր աշխարհի տէրութեանց ու
ազգաց համակրութիւնները օրքան զօր
աւելի կը շարժեն իրենց վրայ ։ Եթեոր
Ուսւսիս մինակ կը մնայ և ըրած բոլոր
գործերը առ հասարակ և ընդհանրա-
պէս վար կը զարնուին, ամեն կողմա-
նէ գովութեանց խօսքեր կը լսուին
(Սամանեան կայսերութեան համար,
և անոր արիասիրու դօրաց ամեն մէկ
յաջողութեանը վրայ ծափածայն ու-
րախութիւն կը տեսնուի :

իրաւունքը լուծողը և պարտաւորութիւններն ոսքի տակ առնողը յաջողութեան երես չի տեսնար :

Իսկ Օսմանեան կայսերութիւնը՝ իր այս օրուան օրս ասանկ փառաւոր կերպով ձեռք բերած բարյական ու նիւթական մեծ յաղթութիւնները ինչ չովաւ :

Տէրութեան մէջ ըրած Կորոգութիւններովը . մի միայն անոնցմավ և ոչ ուրիշ բանավ . . . :

Առանց Կորոգութեան՝ Օսմաննեան կայսերութիւնը յաւիտեանս սկիախ կորպուէր :

Առանց Կորոգութեան՝ մէր կրնար Ուսւսից յարձակումը ետ մշկւթ հարկաւոր զօրութիւնը գտնել իր մէջը : Ուր պիտի ըլլային իր զօքքերը :

Ծէ որ աս Կորոգութիւնը ըրած ըլլար , որն որ իրեն զինուորական մեծ ոսութիւն մի առավելա-

զօրութիւն մը տուաւ և զառավարութիւն մը տուեցէց՝ որ տէրութեան զանազան պիտայիցը կանոնաւոր կերպով հսկ կը տանի, արդեօք լուրսպա այնչափ ծախք կ'ընէի՝ կործանելու երես բռնած տէրութեան մը զօրաւոր կերպով օգնելու համար :

Հիման ըրբածին պէս մեծամեծ զոհեր
կ'ընկըր անանկ տէրութեան մը համար ,
որ իրեն հաստատուն երաշխաւորու-
թիւններ չէր կրնար տալ կենաց հաս-
տատութեան բարեկարգութեան ու
ճշմարիտ յառաջադիմութեան :

Եյն, նոր կարգագրութիւններուն
ու անոնցմէ առաջ եկած բարիքներուն
պատուղն է (Օսմաննեան կայսերութեան
ուժը յաջողութիւնը բարօրութիւնը
փառքը , և ան նոր կեանիքը՝ որ գեղե-
ցիկ ու բարեբազդ ապագայ մը իրեն
կր խոստանայ :

Բայ սրում, փառաւոր ու ամենատ-
աիրելի Առևլժան Վզտ - Իւլ - Աէճիտ
վ. Կայսեր աթոռը նստելէն ի վեր՝
Օսմանցւոց Կայսեր կառավարութիւ-
նը բոլոր օրատով աշխատեցաւ Կիւլչա-
նէի սահմանադրութեան մէջ հիմնար-
կեալ բարեկարգութիւնները ծաղկե-
ցրնելու՝ բոլոր կայսերութեանն հպա-
տակներուն բարեկեցութեանն ու եր-
ջանկութեանը համոր : 1839 էն մինչեւ
աս օր՝ Տաճկաստան մեծ քայլափոխ-
ներ ըրաւ յառաջադիմութեան ու
քաղաքակրթութեան ճամբուն մէջ .
երբոր իր փառասէր նսխանձորդը՝

Ուստի կը հին տիրապետական գրութեանը մէջ աւելի կը կարծրանար : Վանաւանդ զօրքն ու կըթութիւնը շըրոպայի առաջն տէրութեանց ու նեցածին հաւասար կարգադրութեան տակ մտան : Աւրեմն Օսմաննեան կայսերութիւնը աւելի համարձակութեամբ յառաջ ժողով քալէ նորոգութեան ճամփուն մէջ, որուն ձեռքը միայն փրկուեցաւ : Խոլոր աշխարհն կը հաւնի անոր դիտաւորութեանը, և հեռու չէ ան ժամանակը ուր Օսմաննեան վերանորոգեալ կայսերութիւնը՝ Աւրոպական տէրութեանց կարգը պիտի մտնէ :

(Ա ն ա յ շ ե տ ւ լ ը յ ա ր ա ս դ ի կ ա յ թ ո ւ ն ի Տ ի վ ե պ է հ ա)

Պէսլինէն յուլս 13 թուով հետև-
եալը կը գրեն:

“ Որուսից վերջին առաջարկութիւնն
ներուն վրայօք Շրուսից տէրութեան
խրկած ծանուցագրին Աւատրից կա-
ռավարութեան տուած պատասխանը
երեկ հոս հասաւ : Ասոր մէջ բացայայտ
կերպով ըստուած է, թէ Որուսից տը-
ւած պատասխանը բոլորովին անբա-
ւական գտատուեցաւ Աւատրից կտ-
ռավարութիւնն և անոր վերջին առա-
ջարկութիւննը մերժելու հետ հաւա-
սար կը համարուի : Վիէննայի ու Պիռ-
լինի կառավարութեանց միտքերը գըլ-
խաւորապէս աս կէտին վրայ կը տար-
բերին : Կ'երեւայ, թէ Շրուսից կա-
ռավարութիւննը Աւատրիայէն կը խընդ-
րէ, որ նոր ծանուցագրի մը իրկուի
Շեգրասպուրկ և Որուսից տուած վեր-
ջին պատասխանին իմաստին բացատ-
րութիւն ուզուի : ”

Փարիզի Բանկու լրագիրը Անգղիական
թայիրը լրագրեն հետևեալ նշանաւոր
յօդուածը կըքաղէ :

“ 〔 მაყრი იւ მახუსაკარესი მთა-
ძელქ წანელ ია է , ირ 〔 ჟეტყეუ იუ
ზალღებუ დოგრებერენ იუ დოგრადეს მანერენ
იძანეთა ქეალ 〔 იამანეან დორაფ ფირ-
ძივლი მძმენერელ 〔 შერლენი ფარგონი ჩე-
სარგონერენ ჰამ 〔 ჩენენსუე ფარან-
მიუნერენ ჰასხეალ 〔 ენ : წერ ზაგო-
რაქნ აა აფათერადმი ასელენ წერ 〔
ქერ 〔 ხერებ აფათერადმი ასელენ წერ 〔
სერე ჩემასა აა ჯაფ ზამთამოს-
მეამე ირიგად იუ აფათრამო 〔 ენ
აფათერადმი აასათენ წერამე აა ად-
ამანელი :

կ'ըլլաց ասուրեան յասաբուշտիւն
կ'ըլլաց, կ'ըսէ թայմշ, կարծել, թէ
իւրմանական տէրութիւնները կարտղ
կ'ըլլան. Գաղղիսց ու Անգորիսց կառա
լարութիւնները ետ դարձնելու ան

“ Բայց թէ և Գերմանական տէ-
ութիւնները կարող ըլլալ ու զածնուն
դէս իրենց ընթացքը կարգադրելու ,
և մինչեւ անգամ ազգային անկախու-
թիւննին զսէնելու իրենց փոխադարձ
արհանձութեանցը , և օտար տէրու-
թեան մը ստրկաբար ծառայելու . յօ-
ւարութեան մը , այսու տմենայնիւ-
թիւնց ակար կամ հասաստուն , կեզծ
ամ անկեղծ քաղաքականութիւնը չի
ընար մեղ կեցընել և ոչ մեր վրայ
սպագեցութիւն ունենալ :

“ Անգը պատրաստ ենք իրենց հետ
ուսուվ պատերազմը լինյնելու ձամ-
ուն մէջ քալելու . բայց իրենց վա-
նանումները չի սկիտի պարտաւորեն ոչ
նորդիան և ոչ Կաղղիան իրենց ջան-
երը դադրեցնելու կամ ետ դառ-
ալու : ”

Վացեալ չորեքշաբթի Ա իէննայէն
ոռհուած նամակները կը ծանդւցանեն,
թէ յուլիս 6 ին Աւտորիսյ կառավարու-
թիւնը՝ յունիս 2 ին գաշնագրութեա-
լը համաձայն իր զօրբերուն հրաման
ոռուեր է Պանուբեան երկիրները մըտ-
երու . և Որուսիսյ տէրութեան կաղ-
էն Աւտորիսյ վերջին առաջարկութիւ-
ներուն արուած պատասխանին վրայօք
Կիդկիս ու Պաղպիսյ կառավարութեց
աղմէն պաշտօնական գիրեր կ'առաս-
ուին եղեր Ա իէննայի մէջ յուլիս 9—
10 ին . և թէ չափ տէրութեանց դես-
պահները նոր ժողովը մը պիտի ընեն
ողեր Որուսիսյ դէմ համաձայնութիւ-
նործելու վրայօք խորհրդակցելու հա-
մար :

Վ իշնայի գեսպանաժողովին մէջ
լլավիք տրոցն մներուն վրայօք նոյն քա-

Դաքէն հետեւեալը կը գրէն Փրանք-
Փօրմի լավութեալը լըադին :

” Կը կարծուի , որ գեսապանաժողովը
վը պիտի ծանուցանէ , թէ Որուսիոյ
տէրութեան կօքչաքօֆ իշխանին ձե-
ռօք Վի իշխանախրկած վերջին առաջար-
կութիւնները Վի իշխանսցի նախորոշումը
ներուն հիմն եղող և անհրաժարելի
գատուած երաշխաւորութիւններէն
զուրկ են : Յայտնի է , որ Մագդիա ու
Դաղղիա կը մերժեն Որուսիո այն ա-
ռաջարկութիւնը , թէ ինք Դանուբ-
եան իշխանութիւնները պարպած ժա-
մանակը՝ գաշնակից նաւատորմիզներն
ու զօրքերն ալ Օսմանեան երկրէն
դուրս ելլեն ո :

¶ ի ի է ն ա յ է ն յ ու լ ի ս 17 թուով ա ն դ զ ի ս ա կ ա ն թ ա յ շ լ լ ր ա գ ր ի ն կ ը գ ր ե ն , թ է վ ս ո ր ի ո յ կ ա ռ ա վ ս ր ու թ ե ա ն կ ո ղ մ է ն վ ե ր ջ ն ա գ ի ր մ ը խ ր կ ու ե ց ա ւ բ ե դ ր ս պ ու ր կ ա մ ս ու ա ն մ ը մ է չ դ ա ն ու ր ե ա ն ի շ ս ա ն ու թ ի ւ ն ն ե ր ը պ ա ր պ ե լ ու հ ա մ ա ր :

ՎրանքՓօրթի գաղղիերէն լրագիրը
դրեթէ պաշտօնական կերպով կը ծա-
ռուցանէ , թէ Աւտրիյ կառավարու-
թիւնը՝ Դանուբեան իշխանութեանց
վրայօք է . Դրան ու Ուստիյ մէջ
եղած հին գաշնագրութիւնները աւ-
րուած կը համարի :

Ա իեննասցէն յուլիս 26 թուով կը
բրեն, թէ գերմանական դաշնակցու-
թեան ժողովը Աւստրիայ ու Բրուսիայ
ըստ դաշնակքութիւնը յուլիս 24 ին
նոդուներ է . միայն Անգլիամպուրկի
քքսութիւնը չէ ընդուներ :

Տիւսէլոորֆի Կաղէն լրտգիրն հե-
ռեւեալ երկու պաշտօնական նամակ-
ները կը հրատարակե , որոնկ Վատ-
իոյ ու Շրուսիոյ տէրութիւնները ի-
նենց Շեքրասպուրկ նատօղ գեսպաննե-
ուն խրիած են , որպէս զի Որուսիոյ
հառավավարութիւնը հրաւիրեն Դանու-
եան իշխանութիւնները պարզելու :

Ահաւասիկ Աւտորիացինը :
Առ Պ : Խօն Խովեհան է Շ Բնակչութեան

“ Ա իննա Յ յունիս 1854: Ե թէր Ե լուսական անսուռդութեան ու տա զ նասի
Ե լ ձ գող մ ե մ վ է ճ ն մ է ջ, մ ե ր օ գ ո ս ո ւ ա փ ա մ ա լ ի յ ա լ ը
բ ո ւ շ ե ց ն ի կ ո ւ զ ա յ ո ւ կ ա յ ո ւ բ ո ր դ ա ր զ պ ա ց մ ն ի ք ն ի ն
ո ւ ն դ ի մ ե լ և զ ա ն ի կ ա հ ր ա ւ ի մ ե լ, ո ր ա մ ե ն վ ի ճ ա կ ի ն ե ն
ո ւ և շ ա ն ե ր ո ւ մ ե ծ մ ի ս ո ս ո գ ա ո ւ ն ո ւ ց պ ի ր ա ց վ ի ճ ա կ
ի ն վ ա խ ճ ա ն մ ը տ ա լ ո ւ ս տ ի պ ո ւ շ կ ա ն հ ա ր ի լ ա լ է կ

Անհնար է չի ճանշնալ, որ Դանուբեան իշխան
ութիւններուն սուսաց զօքքերէն գրաւուիլը այժ-
ման վեճին սպառնակից ընթաց քիչ գիտաւոր սպա-
ռնակներէն մէկն եղաւ, և առականին հիմաց ալ առ-
գրաւումն է, որ խաղաղական լուծման մը Խամբայ-
անալու նպատակաւ եղած ամեն շանկերը սկիզբէն
վիր պարասպը հանեց : Դանուբեան իշխանութիւն-
երը սպաքել տուրք նպատակաւ Սնդիլյոց ու Գալ-
իոյ վերջնագիրներուն սպատախնան շիտալով, Ռու-
սա սպառնազմական վիճակի մէջ գրաւ թիգինքը-
րկու Արեւ մուտքան տերութեանց հետ, և անակնով-
իչին նոր ընդդրաժակութիւն մը տուաւ այնափ մէծ,

անկեց ծագելիք տիտուր հետեւանդները հաշիւի
ակ չեն կրնար իյնար:

Նիկողայոս կայորը չի կրնար նաև ինքնինքն
ածկել. թէ Աւոստիոս կայսերութեան շահերը, որ
որպ Գերմանից շահերուն հետ մեծ յարաբերու-
թիւն ունին, առ երկարատես գրաւման երեսն
ինչեւ որ աստիճան վնաս կրեցին քաղաքական ա-
ւետական և արուեստական յարաբերութեանց
ասին: Կմանապէս սուուգիս յայտնի է, որ աս ա-
ւեն վնասները համեմատաբար պատերազմին ընդար-

Աս ծանրակիցու պարագաներուն մէջ կայսրը իր ողովքոց շահերը պաշտպանելու պարտաւորութիւնը և մասով, առխոր եցաւ նամակիս հետ զբուած նախառաշնեւ մէջ անանկ պարտաւորութիւններ յանձնունելու, որոնց կատարմանէն ևս չե կինար կենալ:

Թե՞ որ Ռուսից կայսրն իր իմաստութեամբը աս մեն նկատմանքներն ազգէ կշռեւ ։ կարող է հասկը-պլու, որ մեր օգոստափառ կոյսեր ամենակարեւոր ան մըն է ինդրել, որ առասաց զօրքերն իրենց գոր-ոզութիւնները Դանութիւն անդիի կողմը եղած զա-առներուն մէջ չե ասարածեն, և յուսիա իր կողմա-է որոշ յայտարարութիւններ ընէ Դանութեան իշ-անութիւնները պարսկելու միջդ ժամանակին վրա-օք, որն որ ինչպէս կը յուսանդ հեռու չե կինար լուր:

Անտարակցու ենք, որ Նիկողայոս կայսրը խաղա-
ռվեթիւն կուղէ. ուրբեմն ուշադրութեամբ կը մտածէ
յն յարմար միջնուերուն վրայ, որոնք կարող ըլլան

